

BARABÁS T. JÁNOS

**A 2023-AS BULGÁRIAI VÁLASZTÁSOK
ÉS A KORMÁNYALKÍTÁS DILEMMÁI**

THE 2023 BULGARIAN ELECTIONS
AND THE DILEMMAS
OF GOVERNMENT FORMATION

Összefoglalás: Ha lesz is működő kormánya Bulgáriának, ingatag lesz; létrejöhet ugyan egyszerű többség, de alkotmányozó többség nem. Márpedig az alkotmányozó többség hatékonyabb lenne az ukrajnai háborúval kapcsolatban igen passzív Rumen Radev elnök elmozdítására, amely pozitívan befolyásolná Bulgária Ukrajna-politikáját. Bulgáriának mint lőszerszállító és mint NATO katonai bázisnak helyet adó állam jelentős szerepe van az ukrajnai háborúban. A belpolitikai bizonytalanságot súlyosbítja, hogy a gazdasági reformok csak hosszú távon hozhatnak eredményt, és az ország nyugat-kelet megosztottsága miatt is óriási nyomás lesz a következő kormányon.

Kulcsszavak: Bulgária, Oroszország, EU, USA, választások

Summary: *If Bulgaria has a functioning government, it will be a shaky one, perhaps with a simple majority, but not a constitutional majority. And a constitutional majority would be much more effective in replacing President Rumen Radev, who has a passive stance in the war in Ukraine, which is certainly being discussed in NATO circles. Bulgaria has an important role as an ammunition supplier to Ukraine and as a NATO military base. Adding to the domestic political uncertainty, economic reforms will only pay off in the long term, and the country's divisions between the West and East will put the next government under barely tolerable pressure.*

Keywords: *Bulgaria, Russia, EU, USA, elections*

Bevezetés

2023. április 2-án zajlott le Bulgáriában a sorrendben ötödik előrehozott parlamenti választás, és a parlamenti pártok nyilatkozatai alapján ezúttal sincs nagyobb esély stabil kormányalakításra. Létrejöhet ugyan egy új kormány az alkotmányban rögzített két hónapos kormányalakítási időhatáron belül, de ez várhatóan szakértői/ügyvivői kormány lenne az elemzés megírásakor ismert, 2023. április közepi politikai állapotok szerint, és nem rendelkezne megfelelő beágyazottsággal az adminisztrációban. Emiatt valószínűleg alacsony hatékonyságú is lenne, hiszen a nagy pártok és üzleti környezetük mozgatja a vidéki adminisztrációt is. A 40 százalékos, alacsony részvétel, valamint a mintegy 4,5 százaléknyi szavazó, de pártot nem választó jelzi a politikai pártok iránti csökkenő bizalmat a választók körében. Talán ez a növekvő választói közöny a leginkább aggasztó a baráti Bulgária politikájában, hiszen mindez egy feszült biztonsági, gazdasági helyzetben jelentkezik.

Elemzésemben ismertetem a választások eredményét, összefoglalom a pártok főbb jellemzőit, valamint a kormányalakítás nehézségeivel kapcsolatban kitérek a bolgár politika nemzetközi összefüggéseire is.

A választás eredménye

A győztes párt a GERB és a közös listán indult szövetségese, az SDS. A fő erő, a **Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért** (rövidítve: GERB) EU-barát jobbközép párt, amelyet 2006-ban alapított Bojko Boriszov akkori szófiai polgármester, aki régebben a Második Simeon Nemzeti Mozgalom párt színeiben politizált. A párt *de facto* vezetője Bojko Boriszov, a mostani választási kampányát Manfred Weber, az Európai Néppárt elnöke erősítette. Az SDS (Demokratikus Erők Szövetsége) több kis vidéki politikai alakulat ernyőpártja.

1. számú ábra

2023. április 2-ai bulgáriai választások eredménye
a Novinite.bg hírportál alapján

Párt	Pártelnök	Választási eredmény (%)	Helyek a 240 fős parlamentben	Ideológiai irányultság
GERB-SDS	Bojko Boriszov	26,49	69	jobboldali
PP-DB	Kiril Petkov	24,58	64	progresszív
Újjászületés	Kosztadin Kosztadinov	14,16	37	szélsőjobb/populista
DPS/török párt	Musztafa Karadaji	13,75	36	centrista/populista
BSPZB	Kornelia Ninova	8,94	23	szocialista
ITN	Szlavi Trifonov	4,11	11	populista

(A bulgáriai pártok nevét a nemzetközi és a magyar médiában meghonosodott angol rövidítéssel írom.)

A második helyen a PP futott be, vagyis a **Folytatjuk a Változást** centrista-progresszív politikai párt, amelyet Harvardon tanult üzletemberek, Kiril Petkov és Aszen Vaszelev hoztak létre 2021-ben, és amely a mostani választáson közös listán indult a centrista DP (Demokrata Párt) párttal. Petkov pártelnök, aki 2022 októberéig miniszterelnök volt, amerikai barátként ismert. Miniszterelnöksége alatt szigorú intézkedéseket hozott a korrupció ellen, sőt letartóztatást kezdeményezett Boriszov ellenéki vezető ellen, de ezt a főügyészség megakadályozta. Ugyancsak Petkov nevéhez fűződik, hogy Oroszország ukrajnai inváziója után nem engedte országa felett átrepülni Szergej Lavrov orosz külügyminisztert, és nem volt hajlandó rubelben fizetni a az orosz gázért. Szövetségese, a Demokrata Párt liberális és neokonzervatív pártként határozza meg magát.

Az **Újjászületés** (Vázrázdényi) párt szélsőjobboldali nacionalista és oroszbarát, 2014-ben alapították. A párt elnöke Kosztadin Kosztadinov. A szerveződés euroszeptikus és nyugatellenes politikát folytat. Egyik fő célja Bulgária és Észak-Macedónia egyesítése, fő választói táborát a fociszurkolók adják, de számos értelmiségi is támogatja.

A DPS, a [Mozgalom a Jogokért és Szabadságért](#) centrista politikai párt, amely a török kisebbség körében rendelkezik támogatottsággal. A Liberális Internacionálé, valamint a Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért (ALDE) tagja. A muszlimok, a törökök és a pomákok (muszlim bolgárok) érdekeit képviseli, de a párt kapja a legnagyobb arányban a roma szavazatokat is. A pártot számos korrupciós vád érte: parlamenti képviselőjét, a hírhedt oligarchát, Delján Peevszkit a Magnyitszkij-törvény alapján 2021 májusában korrupció miatt amerikai szankciók alá helyezték.

A [Koalíció Bulgáriáért \(BSP\)](#) baloldali választási szövetség Bulgáriában, amelyet a balközép Bolgár Szocialista Párt vezet. A BSP a baloldal nagy sátra, a kommunista, baloldali nacionalista, zöld és szociáldemokrata pártok koalíciója. Az európai uniós politikát illetően tagjainak kisebbsége Európa-barát nézeteket vall, míg a többség inkább euroszeptikus álláspontot képvisel. Rumen Radev köztársasági elnököt a BSP támogatásával választották újra tavaly, miután szintén elnökként megvétózta az amerikai F15-ös vadászpilóták beszerzését. A nyugati média oroszbarátnak állítja be Radevet és a baloldali pártszövetséget is.

A [Van Egy Ilyen Nép Párt \(ITN\)](#) jobbra hajló populista politikai párt, amelyet Szlavi Trifonov bolgár énekes, televíziós műsorvezető és politikus alapított. Az önmagát „politikai terméknek” nevező párt Trifonov egyik zenei albumáról kapta a nevét. Trifonov ellenezte mind a progresszív adózást, mind a nők jogairól szóló Isztambuli Egyezményt, és a tavaly őszi hatalmon lévő Petkov-kormány szakadásához vezetett, amikor az ITN kilépett a kormánykoalícióból azért, mert ellenezte vezető koalíciós társa, a PP „túlzott Amerika-pártiságát”.

A kormányalakítás dilemmái

A [GERB kormányalakítási tárgyalásokat](#) folytatott a választás utáni napokban a centrista DB-vel, utóbbi a PP-vel indult közös listán a voksoláson. A hír hallatára [Kiril Petkov](#) és [Aszen Vaszelev](#) PP vezetők bejelentették, hogy pártjuk [nem támogatna](#) egy GERB vezette kormányt. A török párt, a DSB szintén kizárta, hogy támogatna bármilyen GERB által javasolt kormányt. Pár nappal később [a PP-DB mind a négy társelnöke](#) sajtótájékoztatón jelentette be, hogy a koalíció egyik pártja sem támogatna egy GERB által javasolt kormányt, vagy olyat, amelyben a GERB is helyet kapna.

Egy [másik kormányalakítási lehetőség](#), hogy a GERB és a török párt, a DPS mégis együttműködik, és csatlakozik hozzájuk a szocialista BSP, amit Boriszov nem zárt ki. Ezt a lehetőséget a PP „Magnyitszkij-koalíciónak” nevezte, az amerikai „Magnyitszkij törvény” szankcióira utalva, amelyek mindhárom párt egyes képviselőit terhelték. [Ninova](#) szocialista vezető azt mondta, hogy a BSP nyitott a megbeszélésekre mindenkivel, de konzultálnia kell a párt tagjaival, mielőtt döntést hoznának. Ez az esetleges koalíció nem élvezné a Nyugat bizalmát, mert a sokat emlegetett régi korrump pártokból állna.

Meglátásom szerint a számos, kisebb csoportérdekeket képviselő párt léte [gyengíti a konszenzus](#) létrejöttének esélyét, ezért egy ideiglenes technokrata kabinet vagy egy újabb, hatodik előrehozott választás a legvalószínűbb kimenetel az új törvényhozás számára. Ezen még a Szófiának szánt nyugati üzenetek sem tudnak lényegileg változtatni, feltéve, ha az EU vagy az USA nem helyez kilátásba valamilyen gyors és komolyabb gazdasági támogatást, kompromisszumra késztetve ezzel a PP-t – de erre rövid távon nem látok nagy esélyt. A jobboldali GERB győzelme túl szűk ahhoz, hogy kormányozni

tudjon, de elég nagy ahhoz, hogy egyetlen koalíció se tudjon felülkerekedni rajta, és így gyakorlatilag megmarad az évek óta tartó politikai patthelyzet az országban. Márpedig valamilyen kormányra szükség van, hogy kezeljék az országban növekvő inflációt és egyre dráguló megélhetést, és elfogadják az ideai költségvetést.

Külpolitikai összefüggések

2023 tavaszán Bulgária egy csapásra az EU és az USA érdeklődésének homlokterébe került. 2023. március 23–24-én az EU vezetői az Európai Tanács csúcstalálkozója gyűlt össze. A fő napirendi pontok között szerepelt az Ukrajnában zajló háború, az európai egységes piac és az európai gazdaságok versenyképessége, valamint az energiaárak és a logisztika. **Egy másik fontos téma**, amelyet megvitattak a migrációs nyomás és az uniós határok biztonsága volt, amely közvetlenül érinti Bulgária érdekeit. Bulgáriát a találkozón **Rumen Radev** elnök képviselte, aki korábban, februárban kijelentette, hogy hazája nem fog fegyverzetet szállítani Ukrajnának. Az Európai Tanács ülésén több, Bulgária számára kulcsfontosságú külpolitikai szempont is szóba került. Először is, Radev révén jelezték Bulgária támogató álláspontját az Ukrajnának küldött lőszeréről szóló uniós határozattal kapcsolatban. Másodsorban szóba került az a kérdés, hogy az EU segítséget nyújtson Bulgáriának az uniós határok biztonságának garantálásával az illegális migránsokkal szemben. Harmadsorban a bolgár fél felvetette az ukrajnai háborúval összefüggésben veszteségeket elszenvedő bolgár mezőgazdasági termelők támogatásának kérdését is. Végül, de nem utolsósorban a brüsszeli csúcstalálkozón Rumen Radev elnök az energiabiztonság kérdésében is nyilatkozott, amelyet más kelet-európai országokkal való együttműködés révén létrejövő gázdiverzifikációban lát megvalósíthatónak. Bulgáriában orosz–amerikai titkos háború zajlik a kormányzat és a közvélemény befolyásolására, a tét a bolgár lőszergyártás jövőbeni alakulása. A jelek szerint Oroszország befolyása a háttérbe szorul az erőszakos szervezetekben, a médiában, a gazdaságban, de a Kremlnek vannak még tartalékai a bolgár közvéleményben: a bolgárok relatív többsége támogatja az ukrajnai háborút, de szintén relatív többségük jó kapcsolatokat szeretne Oroszországgal. Értékelésem szerint hosszú távon tovább fog csökkenni Oroszország népszerűsége, ennek jele, hogy növekszik az orosz és a bolgár ortodox egyház közötti viszály, a bolgár pátriárka Bartolomeusz konstantinápolyi ökumenikus pátriárka mellett áll ki, a bolgár fiatalok pedig a nyugati kultúra felé fordulnak. Az **Egyesült Államok** közvetve reagált Radev elnök Ukrajnával kapcsolatos óvatos nyilatkozataira, szófiai nagykövetük szerint Bulgária jövője a nyugati táborban van, az USAID amerikai segélyprogram pedig szélesítette bulgáriai tevékenységét.

A nyugati figyelem növekedése előnyös lehet Szófia számára, az Európai Bizottság (EB) máris jelezte, hogy az illegális migráció visszaszorítására hozzájárul az ország déli határának biztosításához – bár **Ursula von den Leyen** EB-elnök került a kerítés szó említését, mivel 2015-ben az EB vezetői elítélték a kerítésépítést mint határvédelmi módszert és más módon fogalmazták meg a hatékony határvédelem feltételeit. A jelek szerint Bulgária biztonságpolitikai fontosságának növekedését gazdasági előnyökre válthatná, de ehhez megfelelő fogadóképesség is szükséges, ami elsősorban reformokat jelentene. Az adminisztrációt digitalizálni kellene (pl. egy ingatlan adásvételi szerződés állami igazolása évekig eltarthat), az autópálya-építés gyorsítása elősegítené

a nyugati ipari befektetéseket, az oktatási reform utóbbi támogatná, az agrártámogatások növelnék a stabilitást. Bulgáriában ezeket a reformokat csak egy vidéken is jól beágyazott, stabil, hosszú távon tervezni képes kormányzat tudná végrehajtani.

Kétoldalú kapcsolataink

A magyar–bolgár kapcsolatokat a kétoldalú kereskedelem növekedése jellemezte 2020–22-ig, jelenleg pedig az energiaügyi együttműködés áll a középpontban. A magyar vállalatok közül az OTP, a CBA és a Fornetti is sikeres Bulgáriában, de lenne még növekedési lehetőség a hazai cégek számára, hiszen hírnevük jó, és a magyarok megítélése is kedvező. Mindez az egész Balkánra elmondható, így megfontolandó egy integrált magyar Balkán-politika kialakítása, hiszen a brandek korában egy ország jóhírneve a legjobb kereskedelmi brand. [2021-ben kétoldalú kereskedelmünk](#) meghaladta a 2,4 milliárd dollárt, melyből a magyar export 1,8 milliárd volt. Bulgáriából főleg ipari savakat, olajokat és alkoholt importáltunk, kivitelünk fő tétele pedig a gyógyszeripari készítmények voltak. A [szófia magyar nagykövetség](#) hírei között az utolsó bejegyzés 2022. november eleji, és [nem tájékoztat közös gazdasági és kulturális témákról](#), de a magyar külügyminiszter 2022 őszén, és 2023 elején is többször találkozott bolgár kollégájával, tehát magas szintű kapcsolataink is élnek.

A bolgár kormányalakítás geopolitikai meghatározottsága

Ha lesz is működő kormánya Bulgáriának, a nagy kihívások és a pártok közötti feszültségek miatt ingatag lesz. Létrejöhet ugyan egyszerű többség, de alkotmányozó többség nem. Márpedig az alkotmányozó többség hatékonyabb lenne az ukrajnai háborúval kapcsolatban igen passzív Rumen Radev elnök elmozdítására, amely pozitívan befolyásolná Bulgária Ukrajna-politikáját. Bulgáriának mint [lőszerszállító](#), és mint NATO katonai bázisnak helyet adó állam jelentős szerepe van az ukrajnai háborúban. Bulgária az Orosz Föderáció ukrajnai inváziója óta [megháromszorozta haditechnikai kivitelét](#). Nem közvetlenül exportál Ukrajnába, hanem közvetítőkön, leggyakrabban Lengyelországon és Románián, két olyan országon keresztül intézi, amelyek 2023 áprilisának elején [közös katonai technikai bizottságot](#) hoztak létre a fegyverbeszerzések összehangolására. Bulgária nem dicsekszik hatalmas fegyverexportjával, de a [négy legnagyobb fegyvergyártó cég](#): az Arsenal, a Terem, a VMZ Sopot és a Kintex impozáns kapacitással bír. Az általuk gyártott lőszeres és fegyverek nélkülözhetetlenek ebben a háborúban. A bolgár hadiipar elsősorban a szovjet korabeli fegyverekhez való lőszerre specializálódott, és ez jelenleg jó Ukrajnának. Amíg az ukránok nem korszerűsítik fegyverzetüket a NATO-szabványok szerint, addig ez hatékony és olcsó megoldást jelent, hogy ellássák magukat.

Bulgáriában a kormányalakítás kimenetele és Ukrajna támogatása összefonódik, ezért a Nyugat kiemelten törődik a szófia fejleményekkel. A fegyveripar [rengeteg pénzt](#) hoz Bulgáriába (csak tavaly 4,3 milliárd dollárt), ez az iparág munkahelyeket is teremt, a kérdéssel ezért a bolgár politikusoknak is foglalkoznia kell. A közvélemény-kutatásokban

a bolgárok harmada semleges vagy passzív álláspontot képvisel az ukrajnai háborúval kapcsolatban. Ezért, és az élénk orosz titkosszolgálat miatt, Bulgária még az Oroszszággal szemben aktív Petkov miniszterelnök alatt [is elrejtette](#), hogy Bulgária katonailag támogatja Ukrajnát.

Az oroszok évek óta [szabotálják térségünkben](#) a fegyvergyárak és -raktárok működését, egészen pontosan többet felrobbantottak, ez történt az EMCO-raktárral 2022 júliusában, illetve korábban a VMZ fegyverraktáraival, vagy akár a csehországi Vrbečicben lévő fegyvergyár esetében is. Nem meglepő, hogy Bulgária és Románia nem dicsekednek azzal, hogy segítséget nyújtanak az ukránoknak, hanem inkább árnyékban cselekszenek, hogy elkerüljék a negatív következményeket. Ne felejtjük el, hogy ez a két állam az Európai Unió és a NATO periferiáján helyezkedik el, és a Fekete-tenger partján fekszik, azaz határos Oroszországgal.

Értékelésem szerint a Fekete-tenger és a Balkán-térség a legjelentősebb biztonsági kihívás Európa számára az ukrajnai háború mellett – hiszen a nagytérség blokkolása Oroszország elszigeteléséhez vezethet. Ez utóbbi kihívás mintha háttérbe szorult volna Franciaország és Németország számára az elmúlt években, lásd az EU vonatkozó politikáinak gyengéit, hogy pl. Kína nagyobb infrastruktúra-beruházásokat eszközölt ezen nagytérségben, mint az EU. Oroszország, úgy tűnik, tudatában van a nagytérség fontosságának, de mivel ügynöki hálózatai, kereskedelme, propagandája nehezebben boldogul itt is, várhatóan változtatni fog befolyásolási technikáin. Így arra számítok, hogy a hibrid hadviselés keretében egyházi-ideológiai feszültséggerjesztés, durvább kiberhadviselés és operatív tevékenység várható Moszkva részéről. A Nyugat felfogásában a bolgár belpolitikai megosztottság annak köszönhető, hogy Bulgáriának van egy oroszbarát elnöke, Rumen Radev, akinek russzofil álláspontját jól szemlélteti azon kijelentése, mely szerint a Krím-félsziget orosz föld. Ha a felszínt megkaparjuk, kiderül, hogy a bolgár parlamentben több olyan párt is van, amely ellenzi Ukrajna fegyverrel való megsegítését, mint például a Bolgár Szociálpárt (amely a választási kampányban támogatta a jelenlegi elnököt), az Újjászületés Párt (nyíltan oroszbarát). A legutóbbi bolgár közvélemény-kutatások szerint a polgárok 70 százaléka aggódik amiatt, hogy belekeverednek a háborúba, és ezért ellenzik Ukrajna túlzott támogatását.

Következtetés

Meglátásom szerint a bolgár katonai támogatás az eddigiekhez hasonlóan folytatódni fog burkoltan, csak azt nem tudni, hogy milyen mértékben. Az új kormány nemcsak Bulgária sorsát fogja meghatározni, hanem az ukrajnai háborút is befolyásolhatja. Amennyiben az új kormány EU-s és amerikai finanszírozással hiteles gazdasági és élet színvonal-javító tervekkel áll elő, például a mezőgazdasági kistermelők számára, akkor növekszik majd a belpolitikai stabilitás és annak lehetősége is, hogy Radev elnököt alkotmányos parlamenti szavazással eltávolítsák pozíciójából. Úgy vélem, a PP-elnök Petkov és az atlantista tábor tanult az elmúlt évek kudarcaiból, és várhatóan nem fogják erőltetni az oroszellenes retorikát – Petkov a választási kampány alatt kerülte ezt a témát. Ugyanakkor a mindenki által várt gazdasági reformok csak nehezen fognak kibontakozni. Erre példa az energiaügy; a bolgár ipar ugyanis energofág, azaz egy-egy euró értékű exporthoz sokkal több energiát fogyasztanak el, mint az EU-s átlag. Az energiaellátásban az európai átlag feletti a szén aránya, de a nagy pártok még belül

is megosztottak abban a tekintetben, hogy támogatnának-e egy újabb atomerőmű-építést. A megvalósulás alatt lévő azeri, és LNG gázprojektek csak hosszú távon tudnak eredményt felmutatni. Az ország infrastruktúra-összekötése a Nyugattal is lassan halad, így pl. a Szófia–Szaloniki, és a Szófia–Niš autópálya építése elakadt. A reformok tehát csak hosszú távon hozhatnak eredményt, és az ország nyugat-kelet megosztottsága miatt is óriási nyomás lesz a következő kormányon. Képes lesz-e ezt a feszültséget a politikai építmény kibírni? Tudatában van-e a Nyugat segítsége szükségességének? Ezek a jelenlegi fő kérdései a bulgáriai politikának.

Nekünk, magyaroknak érdemes kiemelten figyelni a bulgáriai eseményekre az alábbi szempontok szerint. a) Milyen módon biztosítható a gazdasági fejlődés és a társadalmi stabilitás egy geopolitikailag feszült környezetben? Fontos szem előtt tartanunk, hogy a jelenlegi háború nem hasonlítható össze a hidegháborúval abban az értelemben, hogy míg korábban kisebb-nagyobb hasznot húzhattunk közvetítőként a nagyhatalmak szembenállásából, addig napjainkban térségünk országaira egyre kevésbé van szükség technológiai, pénzügyi, energiaügyi közvetítőként a nagyhatalmak számára. b) Hol van a regionális összefogások hatékonyságának határa, amikor pl. Bulgáriában a stabilitást jelenleg a nyugati finanszírozás és *know how*-transzfer biztosítja, és az amerikai partnerség mindenek fölé? c) Mit jelent az EU számára az energiapolitika nagytérségünkben? d) Jól mértük-e fel Oroszország képességeit, amikor a nagytérség Kremlettől való gyors elszakadásáról beszéltünk, hiszen Moszkvának komoly vallási, közös gondolatvilágbéli tartalékai vannak a Balkánon. e) Kína gazdasága is nehezen kerülhető már ki. Van-e tényleges és megfelelő nyugati terv a nagytérség megsegítésére? Mindezekre a kérdésekre és kihívásokra Bulgária fog elsőként felelni az elkövetkező hónapokban.

KKI ELEMZÉS

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© A Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2023.

Szerző:

BARABÁS T. JÁNOS

Lektorálta:

BARANYI TAMÁS PÉTER

Nyelvi lektor: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.19>

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet](#) weboldalán.